Catalunya nació de solidaritat lliure i compromesa (I). Una perspectiva des de l'economia de la salut

written by Santiago Marimón | 25 de febrer de 2019

Presentació i context

Els economistes de la salut i els serveis socials hem celebrat la fundació de l'***Asociación de economia de la salud*** (**AES**) que va tenir lloc a Barcelona fa 40 anys, el 12 de febrer de 1979. La celebració a Barcelona ha anat acompanyada de comentar records i conèixer escrits sobre la història de la sanitat a Espanya i particularment a Catalunya. Per exemple, recordar que el govern presidit per Tarradellas va elaborar un mapa sanitari («Anàlisi i Propostes del Departament de Sanitat i Assistència Social», 1980) amb la participació de membres de l'AES. Unes propostes per mantenir, potenciar i cohesionar uns serveis que, en la seva majoria, no havia generat cap poder central peninsular, tampoc el de la mateixa Catalunya. La majoria havien nascut d'organitzacions diverses de la societat. Però, el 12 de febrer de 2019, no podíem deixar de ser conscients del context social en què viu Catalunya i, més concretament, de la coincidència amb l'inici del primer dels judicis a 12 persones encausades pel fet de participar en la promoció democràtica de la independència de Catalunya i de considerar que això formava part de la responsabilitat que la ciutadania els hi havíem encarregat. La coincidència en les dates m'ha portat a escriure els següents records i reflexions.

Antecedents històrics en sanitat i en l'entorn social

L’AES ha integrat, ja des del principi, a professionals dedicats a la sanitat amb titulació universitària diversa, no només en economia, sinó també a persones del camp de la gestió, la infermeria, la medicina, la sociologia, l’ètica, l’advocacia o l’enginyeria industrial o informàtica. Tots considerant que l’economia afecta la salut de les persones i els sistemes sanitari i de serveis socials i que és una realitat analitzable des de diverses perspectives; entre les quals, a Catalunya, des del seu reconeixement com a nació. Amb una estructura i personalitat diferenciables respecta d’altres nacions.

L’AES ha tingut sempre present que el sistema públic de salut ha tingut històricament a Catalunya algunes significatives diferències amb altres regions o nacions del regne d’Espanya. En el camp de la salut, una específica relació entre les institucions del poder polític i les organitzacions socials, amb l’objectiu comú i coordinat de l’atenció a la salut de les persones, entesa com assistència a tots els membres de la seva societat i per contribuir a la seva cohesió. Algunes realitats històriques ens ho permeten recordar: la fundació de l’Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, fa 618 anys, no va ser una excepció; altres entitats tenen historial similar a Catalunya. Alguns dels fundadors de l’AES van participar en les primeres passes que va donar la sanitat en recuperar la democràcia. L’esmentat mapa sanitari (1980) o la Llei General de Sanitat (1986) del ministre Ernest Lluch (assassinat el 2000) van comptar amb l’activa participació de membres catalans de l’AES. Tant el mapa com la llei van promoure i facilitar que Catalunya estigui mantenint la històrica i peculiar vinculació entre l’àmbit jurídicament privat i el públic en els serveis de salut. Formalment relacionats amb els serveis socials i sota la responsabilitat d’una Generalitat que té el seu origen al segle IV. Tots els centres del sistema tenen finançament i avaluació pública i treballen des de les perspectives de la salut individual i de la cohesió social i l’eficiència en l’aplicació dels recursos econòmics, aportats

per tota la ciutadania amb els seus impostos.

En aquests 40 anys s'han produït canvis importants que afecten el sistema de serveis de salut de la ciutadania de Catalunya. Crec que les contribucions que hem fet els membres catalans de l'AES a la sanitat pública a Catalunya, en aquests 40 anys, mereixen una valoració força positiva des de la perspectiva de la contribució de la sanitat al progrés i cohesió social. D'altra banda, malgrat el maniqueisme dels qui creuen que tot l'àmbit social ha de procedir de dalt, del centre o del poder reial, la sociologia, l'ètica, l'advocacia també han avalat les anàlisis econòmiques que mostraven l'eficiència i potencialitat social del nostre sistema de salut. Un model basat en una travada col·laboració entre les entitats sanitàries jurídicament públiques i privades; siguin d'origen històric o modern.

Antecedents constitucionals en l'àmbit mundial

«La Declaració Universal dels Drets Humans és un document que marca una fita en la història dels drets humans. Elaborada per representants de totes les regions del món amb diferents antecedents jurídics i culturals, la Declaració va ser proclamada per l'Assemblea General de les Nacions Unides a París, el 10 de desembre de 1948 a la seva Resolució 217 A (III), com un ideal comú per a tots els pobles i nacions. La Declaració estableix, per primera vegada, els drets humans fonamentals que han de protegir-se en el món sencer i ha estat traduïda a més de 500 idiomes». Després d'aquesta introducció la Declaració, va establir en el seu article 15:

1. Tota persona té dret a una nacionalitat.
2. Ningú no serà privat arbitràriament de la seva nacionalitat ni del dret a canviar de nacionalitat.

Cal tenir present que les resolucions i declaracions de l'ONU són expressions formals de l'opinió o voluntat dels òrgans de les Nacions Unides; no són mandats. Però no ens consta que,

després de la mort del dictador Franco –que menjava xurros mentre signava condemnes de mort–, ningú amb DNI o passaport d'Espanya hagi estat multat o condemnat per manifestar que també és de nacionalitat catalana … fins fa molt poc. Avui però, ciutadans catalans són perseguits impunement per explicitar que s'ha de reconèixer formalment i respectar la seva nacionalitat catalana. Malgrat el que s'explicita en altres articles de la mateixa Declaració Universal:

Article 21:

1. Tota persona té dret a participar en el govern del seu país, directament o per mitjà de representants lliurement elegits.
2. Tota persona té el dret d'accés, en condicions d'igualtat, a les funcions públiques del seu país.
3. La voluntat del poble és el fonament de l'autoritat del poder públic …

Conclusió: si cap poder polític pot exercir autoritat quan no respon a una voluntat del poble, aquest s'ha de poder manifestar activament de forma individual o col·lectiva i, amb més garantia si ho fa amb una papereta doblegada ficant-la en una urna. La història i les diversitats culturals mostren que a Espanya, des de fa segles, viuen diversitat de pobles que es van unir per casoris i guerres reials o victòries franquistes. Una *España* que destaca per la seva incapacitat a fer evolucionar la seva estructura constitucional. A Europa, Alemanya ha reformat la seva constitució més de 60 vegades, Àustria més de 30, França ho ha fet 24 vegades, Irlanda 30 i entre les que menys vegades ho ha fet es cita Portugal amb "tan sols 7 vegades". La Constitució espanyola de 1978, posterior a la dictadura, únicament s'ha reformat a 1992 i 2011. Les dues vegades per imperatius de la Unió Europea. La reforma de 1992 va consistir exclusivament a afegir en l'article 13.2 l'expressió «y pasivo» en referir-se a l'exercici del dret a votar dels estrangers, en les eleccions municipals. La de 2011 va portar a la *Constitución española* un

article 135 per reforçar el compromís d'Espanya amb la Unió Europea de garantir la sostenibilitat econòmica i social.

Antecedent constitucional a Espanya

Artículo 20 de la Constitución española

1. Se reconocen y protegen los derechos:
2. a) A expresar y difundir libremente los pensamientos, ideas y opiniones mediante la palabra, el escrito o cualquier otro medio de reproducción.
3. b) A la producción y creación literaria, artística, científica y técnica.
4. c) A la libertad de cátedra.
5. *d)* A comunicar o recibir libremente información veraz por cualquier medio de difusión. La ley regulará el derecho a la cláusula de conciencia y al secreto profesional en el ejercicio de estas libertades.

Antecedents relatius a aquests drets a Catalunya

El referèndum del primer d'octubre de 2017 va estar precedit de dos processos de participació: els anomenats "Pacte Nacional pel Dret a Decidir" i el "Pacte Nacional pel Referèndum". Pròpiament ha estat un sol procés ja que el primer "Pacte", un cop endegat, va incloure la paraula "referèndum" en la seva denominació. El Pacte pel Referèndum va recollir 400.000 adhesions individuals i quan s'hi va adherir el Futbol Club Barcelona ja havien explicitat la seva adhesió més de 4.000 entitats catalanes. No va ser un invent dels ara jutjats i, entre els que havien estat matiners, hi eren els 31 jutges i magistrats en exercici a Catalunya que ja s'hi havien adherit el 6/2/2014. Cap dels màxims responsables d'aquestes entitats ha estat sancionat o processat per haver impulsat la signatura i/o haver signat personalment l'adhesió el Pacte Nacional pel Referèndum. Una cosa és declarar que un referèndum, o qualsevol enquesta política –en la qual no s'identifiqui el nom de qui respon–, sigui declarada sense

efectes jurídics, ni representar cap compromís governamental de seguir l'opinió manifestada i una altra prohibir el dret d'opinió i tancar a la presó qui té l'obligació d'escoltar el seu poble. Qualsevol gerent, director econòmic o comercial sap que la seva primera obligació és conèixer els desitjos dels eventuals compradors. La d'un polític o responsable de gestió de recursos públics, també ho és. Recordem que la pregunta del referèndum ara objecte de judici va ser: "Voleu que Catalunya sigui un estat independent en forma de República?". Ara la fiscalia està considerant delicte preguntar sobre desitjos

Significatiu és també com va començar i es va desenvolupar formalment i amb actes públics "el procés". Em limitaré a recordar la figura de qui ho va protagonitzar, en les etapes inicials, com a coordinador d'aquests Pactes i el seu portaveu: Joan Rigol. Es tracta d'un doctor en teologia que ha estat president d'un partit polític explícitament d'origen demòcrata cristià, president del Parlament de Catalunya en una legislatura i diputat en dues, diputat també en el *Congreso de los Diputados* i vicepresident 1r del *Senado* de España

El que es va produir el primer d'octubre del 2017 va ser un acte de recollida de l'opinió i voluntat de la ciutadania que va ser reprimida a cops de peu i porra i amb trets d'escopeta disparant objectes feridors i mutiladors als qui "s'atrevien" a respondre una pregunta de forma anònima. El dret a la llibertat d'expressió i difusió d'idees està reconegut en l'article 20 de la Constitució espanyola, en l'article 19 de la Declaració de Drets Humans i en l'article 10 de la Convenció Europea de Drets Humans. Algun empresari o director comercial acceptaria que el govern prohibís enquestes de preferències ciutadanes en les característiques dels seus productes? ¿Qui va ser més provocador en la declaració d'independència de Catalunya: els que van convocar, organitzar o fer factible el referèndum de forma pacífica i respectuosa o els que el van voler impedir-lo amb violència pública, sense cap diàleg?, …o qui va fer un discurs inefable vist i escoltat

arreu dos dies després, assegut a la mateixa poltrona del seu pare que havia dimitit del seu reial càrrec per…? Els catalans no podem oblidar tampoc com va començar tot plegat. El 18/6/2006 un 74% de ciutadans de Catalunya aprovaven en referèndum un nou Estatut d'Autonomia de Catalunya. Aviat, el mes següent, en ple juliol, el PP presentava recurs d'inconstitucionalitat en el Tribunal Constitucional d'Espanya. El 28/6/2010 es publicava la sentència d'aquest tribunal i anul·lava parts no petites. Dotze dies després els carrers de Barcelona i altres poblacions catalanes s'omplien de manifestants cridant "Som una nació, nosaltres decidim". A TVE també es va poder veure i escoltar.